

ANNA STACHYRA-SOKULSKA

SYSTEM WARTOŚCI I KRYZYS
W WARTOŚCIOWANIU MĘŻCZYŹN DECYDUJĄCYCH SIĘ
NA ZAWARCIE ZWIĄZKU MAŁŻEŃSKIEGO
LUB KAPŁAŃSTWO

THE SYSTEM OF VALUES AND VALUE CRISIS
IN MEN OPTING FOR MARRIAGE OR PRIESTHOOD

A b s t r a c t. Aim: The aim of this paper is to analyze the differences in value systems of men who want to get married and those who have consciously chosen living in solitude – as priests.

Methods: P. Brzozowski's Scheler's Value Scale, P. Oleś's Value Crisis Questionnaire were applied in the research.

The project included 100 participants – the experimental group comprised 50 students of the theological college and the control group consisted of 50 students of the university.

Results. The study shows significant differences between the systems of values in the two researched groups. The students of the theological college value: God, faith, Salvation and eternal life. Studies suggest that the important values for men determined to get married are those related to prosperous life, pleasure and joy of life. The experimental group do not differ significantly in terms of preference of moral values and the values of secularism.

Key words: value system, marriage, priesthood.

1. DEFINICJE I TEORIE WARTOŚCI

Wartości są jedną z podstawowych kategorii psychologii, istotną także w innych dziedzinach nauki, takich jak: socjologia, prawo, teologia, czy teoria kultury. Terminem tym oznaczane jest coś cennego i godnego pożąda-

nia – w sensie absolutnym, bądź na gruncie danego systemu, zespołu poglądów, a także kryterium postępowania człowieka¹. Początkowo termin „wartość” oznaczał materialną stronę przedmiotów wymiany i użytkowania. Dopiero w XIX wieku pojęcie to trafiło do filozofii i innych nauk. Dowodem, iż wartości zajmują istotne miejsce w życiu każdego człowieka jest fakt, że w preambułach do wielu konstytucji istotne dla każdego państwa wartości są zaakcentowane w części zasadniczej.

W ramach psychologii opisywano wartości w różnorodny sposób. Definiując to pojęcie zwraca się uwagę na wpływ preferowanych wartości na zachowanie jednostki. Jak podkreśla Kazimierz Popielski², wartości są powiązane z podmiotowo-osobowym wymiarem ludzkiej egzystencji i są realizowane zgodnie ze stylem życia i aktywności jednostki dzięki wolności, zaangażowaniu i odpowiedzialności. Wartości stanowią ważną część systemu przekonań i definiowane są jako „[względnie] trwałe przekonanie, że określony sposób postępowania lub ostateczny stan egzystencji jest osobiście lub społecznie preferowany w stosunku do alternatywnych sposobów postępowania lub ostatecznych stanów egzystencji”³.

Burrhus Skinner⁴ natomiast uważał wartości za stany umysłowe, które w ogóle nie istnieją, są po prostu sposobem opisywania tego, co oddziałuje na człowieka jako wzmocnienie.

Mieczysław Łobocki⁵ rozumie wartość jako wszystko, co uchodzi za ważne, cenne zarówno dla jednostki, jak i społeczeństwa, jest godne pożądania, oraz łączy się z pozytywnymi odczuciami stanowiącymi cel dążeń jednostki.

Wśród psychologicznych koncepcji wartości na szczególne miejsce zasługują koncepcje: Maxa Schelera i Piotra Olesia.

---

¹ A. Bielawska, J. Wiśniewski. *Wartości i stosunek do religii i Kościołów wspólnot europejskich Unii Europejskiej oraz jej państw członkowskich*. Poznań: Uniwersytet Adama Mickiewicza 2009 s. 31.

² K. Popielski. *Wartości i ich znaczenie w życiu ludzi*. W: K. Popielski. *Człowiek – wartość – sens*. Lublin 1996 s. 59.

³ P. Brzozowski. *Skala Wartości. Polska Adaptacja Value Survey M. Rokeacha*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego 1989 s. 4.

⁴ B. Skinner. *Poza wolnością i godnością*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy 1978 s. 128-130.

⁵ M. Łobocki. *Pedagogika wobec wartości*. W: B. Śliwerski. *Kontestacje pedagogiczne*. Kraków 1993 s. 125.

Bardzo ważną teorią wartości jest koncepcja Maxa Schelera. Wyróżnia on dwie warstwy rzeczywistości: sferę bytu i sferę wartości⁶. Byty podzielił na psychiczne, idealne i materialne. Uważał, że byty mogą istnieć w sposób obiektywny, czyli niezależnie od poznającego podmiotu, bądź też subiektywnie – zależnie od podmiotu. Natomiast wartości, według Schelera, istnieją obiektywnie i są niezależne od podmiotu.

W odróżnieniu od bytów materialnych i psychicznych, istniejących realnie, wartości istnieją idealnie. Dlatego też wartości nie są dostępne ani poznaniu zmysłowemu, ani też racjonalnemu. Wartości są autonomiczne i odrębne od przedmiotów, w których tkwią, lecz same nigdy nie występują niezależnie od swych przedmiotów⁷. Kunowski dodaje, że w ujęciu Schelera wartości nie są ani właściwościami rzeczy, ani uczuciami przykrości czy przyjemności, jakie rzeczy w nas wywołują. Wszystkie wartości są jakościami materialnymi, znajdującymi się we wzajemnym hierarchicznym stosunku i przyjmują stopniowanie. Niemożliwe jest zdefiniowanie tych jakości, ale dzięki nim możemy orzekać o przedmiotach, które one przenikają.

Według Schelera uniwersalna hierarchia wartości istnieje obiektywnie i można z nią zestawić dla porównania fakty empiryczne. Faktami empirycznymi są hierarchie wartości akceptowane przez pewne grupy osób w określonym czasie historycznym. Natomiast wartości obiektywne są ideami bądź przymiotami idealnymi, z których można uzyskać wiedzę aprioryczną.

Adam Węgrzycki⁸, powołując się na Schelera, pisze o pięciu modalnościach wartości. Najwyżej w hierarchii znajdują się wartości religijne: święte i nieświęte. Wartości święte przypisywane są Bogu, bóstwom, pewnym zjawiskom przyrodniczym lub społecznym. W związku z wartościami świętymi ludzie przejawiają uczucie najwyższej czci i przypisują im najwyższe oceny. Wartościom świętym przeciwstawiane są wartości demoniczne.

Niżej znajdują się wartości duchowe (kulturowe), które Scheler dzieli na trzy grupy:

- wartości estetyczne – tego, co piękne i brzydkie;
- wartości porządku prawnego – tego, co słuszne i niesłuszne;
- wartości prawdy – tego, co prawdziwe i co fałszywe.

---

⁶ S. K u n o w s k i. *Wartości w procesie wychowania*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls 2003 s. 19-20.

⁷ Tamże s. 20-21.

⁸ A. W ę g r z y c k i. *Scheler*. Warszawa: Wiedza Powszechna 1975 s. 50-51.

Niżej znajdują się wartości witalne (wartości życia). Nazwane są wartościami tego, co szlachetne i pospolite. Wiążą się one z zachowaniem życia oraz zdrowia, zarówno psychicznego jak i fizycznego. Wartości witalne pozytywne podtrzymują życie i zdrowie, natomiast wartości witalne negatywne zagrażają człowiekowi.

Na czwartej pozycji znajdują się wartości utylitarne, czyli związane z tym, co jest użyteczne i nieużyteczne. Według Schelera nie są one wartościami samoistnymi, lecz pochodnymi. Do tych wartości można zaliczyć np. oszczędność, pilność, roztropność. Najniżej w hierarchii znajdują się wartości hedonistyczne – czyli przyjemnościowe. Są one związane z przeżywaniem stanów przyjemności (pozytywne wartości hedonistyczne) lub przykrości (negatywne wartości hedonistyczne). Są to stany odczuwania przykrości i przyjemności typu zmysłowego jak i emocjonalnego. Scheler twierdzi, że wymieniony porządek wartości zachowuje ważność zawsze i wszędzie, czyli niezależnie od sytuacji i czasów, w których ludzie żyją.

Piotr Brzozowski⁹ zwraca uwagę, że w hierarchii Schelera nie ujęte zostały wartości moralne. Przypisuje to specyficznemu rozumieniu przez autora koncepcji aktów moralnych. Dotyczą one stosunku do wszystkich pozostałych modalnych wartości. Sprowadza się to do oceny realizacji bądź braku realizacji innych wartości. Wartość moralna „dobry” odnosi się tylko do aktów realizujących wartość pozytywną, w odróżnieniu od negatywnej, lub gdy w grę wchodzi dwie wartości pozytywne, do aktów realizujących wartość wyższą. Natomiast wartość moralna „zły” odnosi się zarówno do aktów realizujących wartości negatywne, jak i do aktów realizujących wartości niższą spośród dwu wartości pozytywnych¹⁰.

Scheler wskazuje na istnienie różnic indywidualnych pod względem wrażliwości na wartości. Kunowski¹¹ podkreśla, że w koncepcji Schelera człowiek jest podmiotem wartości, ale nie twórcą, zatem musi te wartości uznać, ale nie może ich zmieniać.

Piotr Oleś¹² na gruncie aksjologii wyróżnia dwa zasadnicze ujęcia wartości: obiektywistyczne i subiektywistyczne. Pierwsza określana jest jako

---

⁹ P. B r z o z o w s k i, *Uniwersalna hierarchia wartości – fakt czy fikcja?* „Przegląd Psychologiczny” 48:2005 nr 3 s. 261-276.

¹⁰ W ę g r z y c k i, jw. s. 53.

¹¹ K u n o w s k i, jw. s. 21.

¹² P. O l e ś. *Z badań nad wartościami i wartościowaniem: niektóre kwestie metodologiczne.* „Roczniki Psychologiczne” 5:2002 s. 53-75.

realna jakość bytu człowieka. Ów byt, jednostka, może w mniej lub bardziej trafny sposób odkrywać i poznawać. Ujęcie subiektywistyczne wartości jest zaś wynikiem aktywności podmiotu, który potrafi wartościować otoczenie i nadawać mu znaczenie.

Zdaniem Olesia, wartościowanie wynika z posiadanego przez podmiot systemu wartości. Procesami wartościowania są: ocenianie, wybieranie i realizowanie wartości. Wartościowanie – ujmowane zgodnie z zasadą całościowego traktowania zjawisk – obejmuje wszystkie procesy związane z przeżywaniem wartości, sprzyjające samoaktualizacji: procesy poznawcze, afektywne i motywacyjne. Na wartościowanie składają się: wolny wybór spośród alternatywnych możliwości po rozważeniu konsekwencji każdej z nich, pozytywnie oceniany przez samego wybierającego, akceptowany przez innych ludzi, zgodne z wyborem działanie, czyli realizacja wartości, utrwalenie się wzorca postępowania. Zdaniem Olesia, w zakresie każdego z procesów wartościowania, czyli oceniania, wybierania czy realizowania wartości mogą wystąpić trudności lub zaburzenia. Trudności w wartościowaniu dotyczą bardzo ważnej sfery, często określanej jako centralna w osobowości i mogą być skutkiem:

- trudności uporządkowania indywidualnego systemu wartości w hierarchię;
- znaczącego przewartościowania;
- braku integracji procesów poznawczych, afektywnych i motywacyjnych w wartościowaniu;
- poczucia niezrealizowania wartości w życiu.

Trudności w wartościowaniu związane są m.in. z brakiem wystarczającej refleksji nad wartościami, brakiem odpowiedniego rozeznania i uświadomienia wartości, naciskiem i presją społeczną, zetknięciem jednostki z odmiennymi niż jej systemami wartości i wynikającymi z nich postawami.

Oleś¹³ zwraca uwagę, że akceptowane wartości odgrywają wielką rolę w rozwoju osobowości i w procesie dojrzewania jednostki.

---

¹³ Oleś, jw. s. 53-75.

2. PREFERENCJE WYBORU WARTOŚCI W ŚWIETLE BADAŃ

Wielu badaczy¹⁴ zauważa, że system wartości jest jednym z elementów stanowiących wyznacznik trwałości związku małżeńskiego. Jan Rostowski¹⁵ na podstawie swoich badań stwierdza, iż ceniony stopień wartości w związku małżeńskim decyduje o tym, czy dany związek można uznać za dobrany. Autor uważa, że przekonania związane z wartościami religijnymi i społecznymi wpływają pozytywnie na funkcjonowanie małżeństwa. Natomiast, gdy istotne znaczenie odgrywają wartości ekonomiczne i materialne, można zauważyć negatywny wpływ na małżeństwo. Według Rostowskiego podobieństwo między małżonkami w zakresie cenionych wartości jest dobrym predykatorem udanego związku.

Maria Rys¹⁶ twierdzi, że poznanie wartości współmałżonka oraz wypracowanie kompromisu w tej materii ma istotne znaczenie w tworzeniu udanego związku małżeńskiego. Zgodność postaw wobec nadrzędnych wartości może wytworzyć silną i trwałą więź między kochającymi się ludźmi.

Na podstawie badań, przeprowadzonych w latach 1988-1996 przez CBOS¹⁷, na szczycie upragnionych wartości dorastającego pokolenia znajdują się: udane, szczęśliwe życie rodzinne, odwzajemniona miłość, przyjaźń, akceptacja, życzliwość i szacunek innych. Rodzinę, a w niej dobro dzieci i własne stawiają na czele wszystkich wartości. Wybór powyższych wartości młodzież potwierdza poprzez dawanie najwyższych ocen cechom osobowym, które w życiu są wyrazem szacunku dla drugiego człowieka.

Są to takie cechy, jak: łatwość nawiązywania kontaktów z innymi ludźmi, umiejętność przychodzenia im z pomocą, bezpośredniość, uprzejmość, życzliwość oraz uczciwość. Młodzi ludzie natomiast najbardziej potępiają te cechy osobowościowe, które godzą w godność osoby ludzkiej i życie w społeczeństwie, czyli: egocentryzm, obojętność na sprawy innych, uznawanie spraw

---

¹⁴ J. T. M i d d l e t o n. *The Role of Values in Marriage Counselling*. "The Family Coordinator" 19(4):1970 s. 335-341 oraz P. K y a l o. *A Reflection on the African Traditional Values of Marriage and Sexuality*. "International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development" 1(2):2012 s. 211-219.

¹⁵ J. R o s t o w s k i. *Zarys psychologii małżeństwa. Psychologiczne uwarunkowania dobrego związku małżeńskiego*. Warszawa: PWN 1987 s. 112.

¹⁶ M. R y ś. *Psychologia małżeństwa w zarysie*. Warszawa: CMP 1999 s. 92.

¹⁷ M. B a r l a k (2006). *System wartości maturzystów końca XX wieku i ich postawy wobec osób niepełnosprawnych*. Źródło: <http://pl.shvoong.com/humanities/1633062-warto%C5%9Bci-maturzyst%C3%B3w-ko%C5%84ca-xx-wieku/#ixzz1OiaGOKdO> (dostęp: 03.2013).

materialnych za najważniejsze, znieczulicę społeczną, bezmyślne niszczenie cudzego mienia, niedostrzeganie człowieka, nieżyczliwość, brak solidarności, obłudę, zakłamanie, biurokrację, nietolerancję wobec innych.

W wielu badaniach wartości „wykształcenie” i „praca” uzyskiwały drugą lokatę, zaraz po udanym i szczęśliwym życiu rodzinnym. Młode pokolenie pragnie mieć poczucie również przydatności dla innych i przydatności społecznej. Natomiast mniej aktywną postawę wyraża wobec całego społeczeństwa i wobec ojczyzny.

Interesujące badania przeprowadzili Mirosława Czerniawska i Jan Czerniawski¹⁸. Autorzy badali Skalę Wartości Rokeacha dwie grupy młodych mężczyzn: przyszłych księży (50 uczniów Wyższego Seminarium Duchownego) i przyszłych policjantów (50 studentów Wyższej Szkoły Policji). Autorzy, doszukując się czynników determinujących wybór określonych wartości, udowodnili, że osoby przygotowujące się do różnych ról zawodowych (księdza i policjanta) preferują zupełnie inne wartości. Z badań wynika, że wybór przyszłej roli zawodowej różnicuje preferencje czternastu z osiemnastu wartości ostatecznych i dwunastu spośród osiemnastu wartości instrumentalnych. Najbardziej różnicuje badanych stosunek do wartości religijnych i etycznych, które są wyraźniej preferowane przez studentów seminarium. Znamienna jest także różnica w wyborze wartości rodzinnych, materialnych, prestiżowych oraz intelektualnych. Te są bardziej cenione przez przyszłych policjantów. Można zatem stwierdzić, że wybór danej wartości realizowany jest dzięki zgodności systemu wartości i roli zawodowej. Zgodność ta jest gwarantem efektywnego pełnienia ról, gdyż jednostki posiadają takie cechy, które są w stanie wyzwolić odpowiednie napięcie motywacyjne.

3. PROBLEMATYKA I CEL BADAŃ

Zasadniczym celem pracy jest rozpoznanie systemu wartości młodzieży (mężczyzn), która w swojej perspektywie życiowej ma zamiar zdecydować się na funkcjonowanie w związku małżeńskim, bądź na funkcjonowanie samotne – podejmując rolę osoby duchownej.

---

¹⁸ M. Czerniawska, J. Czerniawski. *Rola zawodowa a system wartości*. „Test” 4:1996 s. 133-141.

Zakres problematyki badawczej sprowadza się do oceny preferowanego systemu wartości badanych mężczyzn, a także do stwierdzenia czy i w jakim stopniu występuje u badanych kryzys wartości.

Zatem można sformułować problem badawczy w formie pytania: Czy wybór wartości i kryzys w preferowaniu wartości ma wpływ na planowanie własnej perspektywy życiowej? Tak sformułowany problem zakłada powstanie następujących hipotez:

1. System wartości odgrywa ważną rolę w podejmowaniu decyzji odnośnie do wyboru stanu cywilnego – małżeństwa lub bezżeństwa;

2. Mężczyźni planujący bezżeństwo (stan duchowny) przeżywają mniejszy kryzys w wartościowaniu niż mężczyźni wybierający życie w małżeństwie.

4. METODY, TECHNIKI, NARZĘDZIA BADAWCZE

Skala Wartości Schelerowskich SWS w adaptacji P. Brzozowskiego

Zgodnie z założeniem, że istnieje sześć podstawowych grup wartości – hedonistyczne, witalne, estetyczne, prawdy, moralne i święte – starano się znaleźć takie wartości, które należałyby do każdej z wymienionych grup i jednocześnie posiadały jak najlepsze właściwości psychometryczne (Brzozowski, 1995).

Na liście wartości SWS znajdują się terminy określające pojęcia abstrakcyjne. Aby je zrozumieć, trzeba osiągnąć pewien poziom rozwoju umysłowego, zależny od wieku, a także wykształcenia. Dlatego więc SWS może być używany do badania osób powyżej 15 roku życia.

Skala Wartości Schelerowskich (SWS wersja D-50) składa się z pięćdziesięciu wartości. Nazwy tych wartości tworzą sześć podstawowych skal. Są to podskalne wartości: Hedonistycznych (H), Witalnych (W), Estetycznych (E), Prawdy (P), Moralnych (M) i Świętych (Ś). Wyodrębniono także cztery podskalne czynnikowe. Podskala wartości Witalnych dzieli się na dwie podskalne czynnikowe: Sprawności i Siły Fizycznej (SSF) i Wytrzymałości (Wyt.). Podskala wartości Świętych dzieli się na Świętości Świeckie (ŚŚ) i Świętości Religijne (ŚR).

– Podskala wartości hedonistycznych składa się z 8 pozycji: dostatnie życie, miłość erotyczna, posiadanie, przyjemność, radość życia, wygoda, wypoczęcie, życie pełne wrażeń.

– Podskala wartości Witalnych – 6 pozycji: odporność na zmęczenie, siła fizyczna, sprawność, sprężystość ciała, umiejętność znoszenia chłodu, umiejętność znoszenia głodu.

– Podskala wartości Estetycznych – 7 pozycji: elegancja, gustowność, harmonia, ład rzeczy, proporcjonalność kształtów, regularność rysów, uporządkowanie.

– Podskala wartości Prawdy – 8 pozycji: inteligencja, logiczność, mądrość, obiektywność, otwarty umysł, rozumienie, szerokie horyzonty umysłowe, wiedza.

– Podskala wartości Moralnych – 11 pozycji: dobroć, honor, miłość bliźniego, pokój, pomaganie innym, prawdomówność, rzetelność, szczerowość, uczciwość, uprzejmość, życzliwość.

– Podskala wartości Świętych – 10 pozycji: Bóg, kraj, naród, niepodległość, ojczyzna, państwo, patriotyzm, wiara, zbawienie, życie wieczne.

Na cztery podskalne czynniki składają się pozycje:

– Sprawność i Siła Fizyczna – 3 pozycje: siła fizyczna, sprawność, sprężystość ciała.

– Wytrzymałość – 3 pozycje: odporność na zmęczenie, umiejętność znoszenia chłodu, umiejętność znoszenia głodu.

– Świętości Religijne – 4 pozycje: Bóg, wiara, zbawienie, życie wieczne. Na arkuszu testowym wartości uporządkowane są alfabetycznie. Zadaniem badanej osoby jest ocena wartości, przy użyciu 101-punktowej skali.

Kwestionariusz do Badania Kryzysu w Wartościowaniu (KKW) autorstwa P. Olesia

Kwestionariusz do Badania Kryzysu w Wartościowaniu został opracowany w 1985 roku i był przeznaczony do badań naukowych (Oleś, 1998). Kwestionariusz służy badaniu tych kwestii, które ogólnie można określić jako znaczenie systemu wartości w osobowości. KKW składa się z 25 pytań (w tym 24 pytania diagnostyczne). Oprócz wyniku ogólnego, można też obliczać wyniki w podskalach: H – Trudność uporządkowania systemu wartości w hierarchię; Z – Poczucie zagubienia wartości; D – Dezintegracja wartościowania; R – Poczucie nierealizowania wartości.

Charakterystyka badanych osób

W badaniach wzięło udział 100 mężczyzn, którzy bezpośrednio po maturze podjęli studia. 50-ciu z nich przed przeprowadzeniem badań oświadczyło, że

chcieliby w przyszłości zawrzeć związek małżeński i ci stanowią grupę porównawczą. Natomiast 50-ciu oświadczyło, że świadomie rezygnują z zawarcia związku małżeńskiego i mają zamiar podjąć lub kontynuować studia w seminarium duchownym. Ci mężczyźni stanowią grupę zasadniczą.

Badania przeprowadzono na studentach rozpoczynających studia na lubelskich uczelniach i postulantach deklarujących rozpoczęcie studiów teologicznych. Badania wykonano w październiku i listopadzie 2010 r., tj. na początku nowego roku akademickiego, po podjęciu decyzji co do swojej perspektywy życiowej.

Przy doborze grup uwzględniono następujące kryteria:

- badani byli tylko mężczyźni pochodzący z rodzin pełnych, mający rodzeństwo;
- matki badanych miały wykształcenie średnie lub wyższe;
- wszyscy badani pochodzili ze środowiska miejskiego – z miast od 10 000 do 100 000 mieszkańców;
- wiek badanych wahał się od 19 do 22 lat;
- wszyscy badani byli katolikami.

Interpretacja wyników badań

Analiza Wyników w Skali Wartości Schelerowskich – SWS

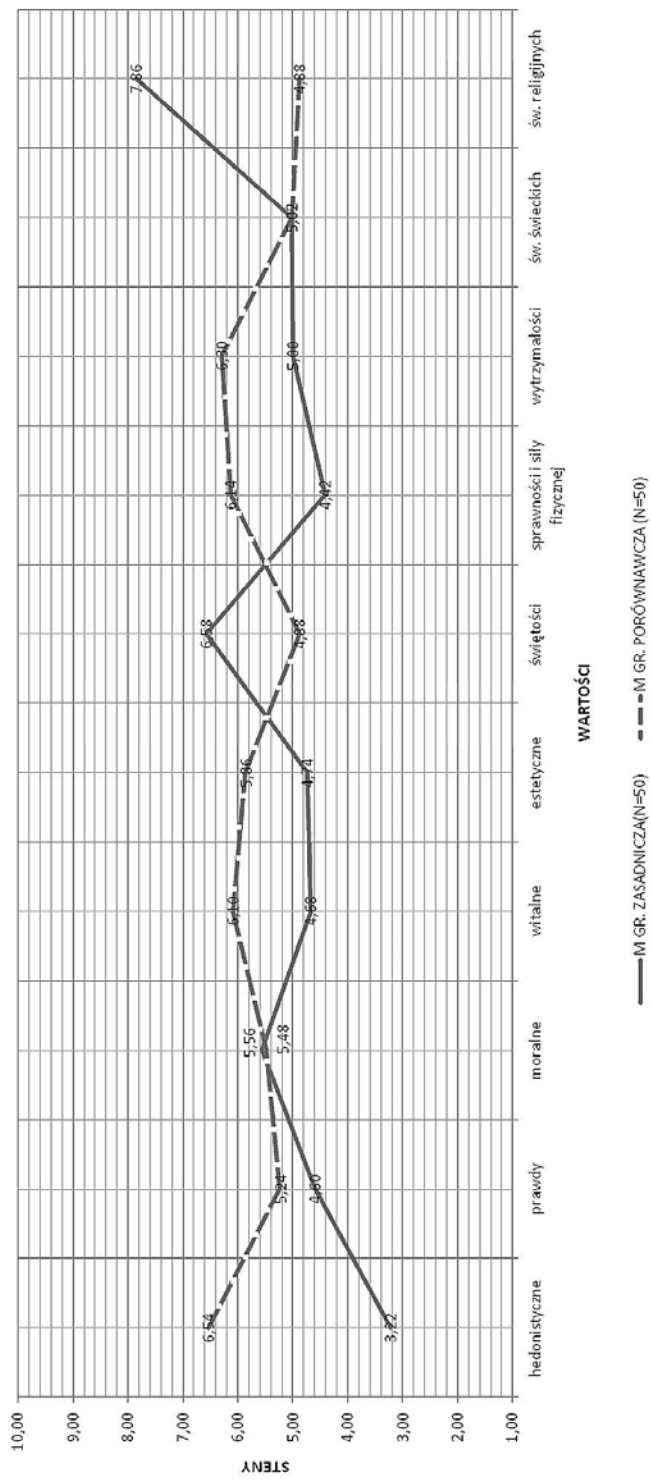
Badani mężczyźni różnią się pod względem hierarchii wartości, jednakże pewne zbiory wartości w obu badanych grupach zajmują to samo miejsce. Tak dzieje się z wartościami Moralnymi i Świętościami Świeckimi. Zarówno grupa przyszłych kapłanów, jak i mężczyzn deklarujących zawarcie związku małżeńskiego uhierarchizowała wartości Moralne jako przeciętnie ważne (tabela 1). Taką samą pozycję w obydwu grupach otrzymały Świętości Świeckie. Największa różnica między badanymi mężczyznami ujawnia się w przypadku wartości Hedonistycznych i Świętości Religijnych. Przyszli mężowie najwyżej w hierarchii wartości stawiają wartości Hedonistyczne, podczas gdy adepti do życia kapłańskiego uznają je za najmniej ważne i sytuują je jako ostatnie (wykres 1). Natomiast w tej grupie badanych mężczyzn najwyżej w hierarchii wartości uznawane są Świętości Święte, czyli wiara, zbawienie i życie wieczne. W grupie porównawczej wartości te zostały uznane za najmniej ważne. Istotna różnica zauważalna jest także w zakresie wartości Witalnych ($\alpha=.001$), zarówno Sprawności i Siły Fizycznej, jak i Wytrzymałości. Są one zdecydowanie wyżej cenione przez mężczyzn decydujących się na małżeństwo. Dla mężczyzn z grupy zasadniczej nie odgrywają aż tak waż-

nej roli. Grupa mężczyzn deklarujących bezżeństwo istotnie wyżej ceni wartości Estetyczne, które najbardziej różnicują badaną grupę ($SD=2,09$). Interesujący jest wynik badanych grup w zakresie wartości Prawdy, gdzie to grupa porównawcza umiejscowiła je wyżej w hierarchii. Może to wynikać z faktu, iż wartości te związane są z mądrością, obiektywizmem, wiedzą, szerokimi horyzontami, a wartości dotyczące prawdomówności, rzetelności, szczerości zostały zawarte w podskali wartości Moralnych.

Tab. 1. Średnie wyniki stenowe i odchylenia standardowe w Skali Wartości Schelerowskich grupy zasadniczej i porównawczej

Wartości	Grupa zasadnicza		Grupa porównawcza		wartość t	poziom istotności
	M (N=50)	SD (N=50)	M (N=50)	SD (N=50)		
hedonistyczne	3,22	1,80	6,54	1,84	9,115	.001
prawdy	4,60	1,73	5,24	1,94	1,741	.085
moralne	5,56	1,43	5,48	1,89	0,239	.812
witalne	4,68	1,52	6,10	1,49	4,724	.001
estetyczne	4,74	1,50	5,86	2,09	3,082	.001
świętości	6,58	1,39	4,88	1,55	5,787	.001
sprawności i siły fizycznej	4,42	1,91	6,14	1,84	4,589	.001
wytrzymałości	5,00	1,23	6,30	1,54	4,662	.001
świętości świeckie	5,02	1,48	5,02	1,24	0,000	1
świętości religijne	7,86	1,07	4,88	2,06	0,090	.001

Wykres 1. Średnie wyniki stenowe grupy zasadniczej i porównawczej w Skali Wartości Schelerowskich

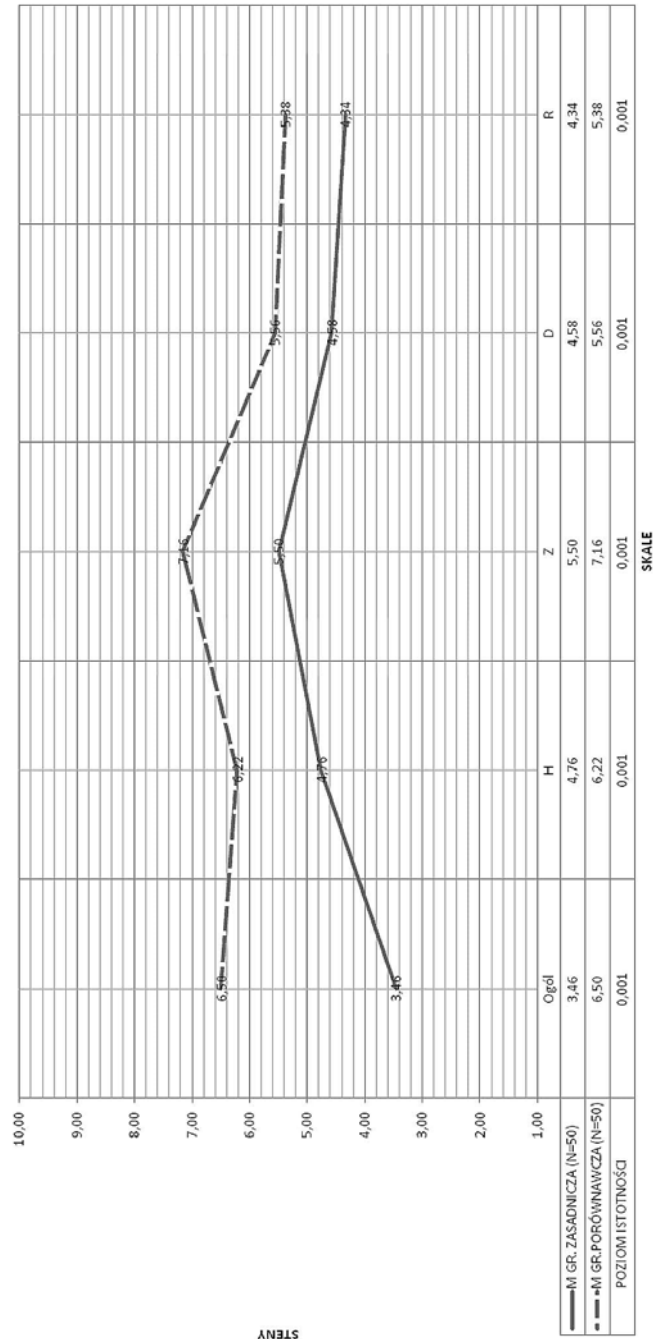
Analiza wyników Kwestionariusza do Badania Kryzysu w Wartościowaniu (KKW)

Tab. 2. Średnie wyniki stenowe grupy zasadniczej i porównawczej w Kwestionariuszu KKW

Skale	M Grupa zasadnicza (N=50)	SD Grupa zasadnicza (N=50)	M Grupa porównawcza (N=50)	SD Grupa porównawcza (N=50)	Wartość t	Poziom istotności
Ogól	3,46	1,49	6,50	2,02	8,561	.001
H	4,76	0,92	6,22	1,40	6,158	.001
Z	5,50	1,09	7,16	1,91	5,335	.001
D	4,58	0,84	5,56	1,40	4,246	.001
R	4,34	0,56	5,38	1,68	4,162	.001

Analizując uzyskane przez porównywane grupy mężczyzn średnie wyniki w kwestionariuszu KKW daje się zauważyć, że rezultaty mieszczą się w granicach wyników przeciętnych (tabela 2, wykres 2). Mężczyźni deklarujący chęć zawarcia związku małżeńskiego mogą przejawiać niewielkie trudności w aktywnym ukierunkowaniu na cele życiowe i realizację dążeń wynikające z trudności w procesie wartościowania. Natomiast u mężczyzn zdecydowanych na życie w samotności zauważa się satysfakcję z preferowanych wartości i akceptację wybranej w oparciu o te wartości drogi życiowej. Nie mają oni także trudności w uporządkowaniu systemu wartości w hierarchię i wybraniu głównych wartości kierujących i mających wpływ na ich życie. Wybór preferowanych wartości i postępowanie zgodnie z nimi jest wynikiem poszukiwań i refleksji, nie jest wynikiem przypadku. W grupie mężczyzn deklarujących wybór życia w związku małżeńskim wyniki skłaniają się ku wysokim, co może wynikać z niedostatecznej refleksji nad wyborem preferowanych wartości, trudnością w określeniu wartości głównej w ich życiu, bądź też w uporządkowaniu systemu wartości w hierarchię. Może występować u nich także konflikt wartości. Niewielki niepokój może budzić lekko podwyższony wynik w skali poczucia zagubienia wartości świadczący o tym, że ci mężczyźni mają poczucie braku cenionych wartości, ideałów oraz wzorów życia jako standardów do realizacji. Mogą mieć poczucie utraty znaczenia wartości,

Wykres 2. Średnie wyniki stenowe grupy zasadniczej i porównawczej w Kwestionariuszu KKW

zagubienia ich uzasadnień. Także adeptci do życia w stanie zakonnym mogą doznawać niewielkiego uczucia braku wzorów godnych naśladowania, ale raczej nie wykazują poczucia utraty znaczenia wartości, zagubienia ich uzasadnień. Podwyższone wyniki w tej skali w obu grupach mogą wynikać z młodego wieku badanych, przejściowych trudności w zaaklimatyzowaniu się do nowego życia, nowego otoczenia, gdyż należy pamiętać, że są to osoby po maturze, które niedawno podjęły szereg ważnych decyzji związanych z przyszłością i adaptują się do nowej sytuacji. Przeciętne wyniki uzyskane przez mężczyzn z obu grup w skalach dezintegracji wartościowania i poczucia niezrealizowania wartości świadczą o motywacji do realizowania wartości i celów, wytrwałości w dążeniu do preferowanych wartości. U badanych mężczyzn nie występuje rozbieżność między wartościami uznawanymi, odczuwanymi i motywacją do ich realizacji. Swoje postępowanie postrzegają jako zgodne z obranym systemem wartości. Mają poczucie spełnienia ważnych zadań życiowych, oceniają swoje postępowanie jako właściwe, związane z preferowanym systemem wartości, który jest dla nich satysfakcjonujący. Można zatem stwierdzić, że mężczyźni z obu grup wybrali drogi życiowe odpowiadające ich wartościom i dzięki temu są przez nich akceptowane i stają się źródłem życiowej satysfakcji.

Dyskusja wyników

Uzyskane wyniki badań pozwalają na następujące wnioski:

System wartości odgrywa ważną rolę w podejmowaniu decyzji odnośnie do wyboru stanu cywilnego – małżeństwa lub bezżeństwa. Ta hipoteza została potwierdzona. Mężczyźni wybierający życie samotne jako najważniejszą wartość, kierującą ich życiem, wybierali wartości Święte – Świętości Religijne, czyli Bóg, wiara, zbawienie i życie wieczne, co może być dobrym predyktorem wytrwania w kapłaństwie. Mężczyźni wybierający zawarcie w przyszłości związku małżeńskiego istotnie wyżej cenili wartości Hedonistyczne, rozumiane jako wypoczęcie, życie pełne wrażeń, przyjemność, radość życia, miłość erotyczną, wygodę, posiadanie i dostatnie życie. Odnosząc badania autorki niniejszej pracy do międzynarodowych badań nad wartościami, prowadzonych na młodych ludziach, widać wyraźnie, że polska młodzież najbardziej ceni wartości związane z relacjami z innymi ludźmi. Wartości religijne są cenione najniżej, co potwierdzają także badania prowadzone w 5 krajach o zróżnicowanej kulturze, religijności i odmiennym poziomie rozwoju gospodarczego: Hiszpanii, Korei Południowej, Litwie, Niemczech oraz Polsce.

Hipoteza zakładająca, że **mężczyźni planujący beżeństwo przeżywają mniejszy kryzys w wartościowaniu niż mężczyźni wybierający życie w małżeństwie**, została częściowo potwierdzona. W przypadku obu grup nie można mówić o kryzysie w wartościowaniu, gdyż żadna grupa nie uzyskała wyników wysokich, świadczących o poważnych trudnościach lub zaburzeniach w procesie wartościowania. Jednakże podwyższone wyniki ogólne oraz w podskali poczucia zagubienia wartości (wynik mieszczący się w granicy wyników wysokich) u mężczyzn wybierających życie w małżeństwie, mogą wskazywać na występowanie wątpliwości, poczucie zagubienia, obniżoną akceptację wartości uprzednio cenionych. Może to wynikać z niedostatecznej refleksji nad wyborem preferowanych wartości, trudnością w określeniu wartości głównej w ich życiu, bądź też w uporządkowaniu systemu wartości w hierarchię. Niemniej jednak należy pamiętać, że rezultaty KKW odnoszą się do aktualnego stanu osoby, nie dając informacji na temat czasu trwania trudności w procesie wartościowania. Samo słowo „kryzys” podkreśla, że trudności w procesie wartościowania mają charakter czasowy, oraz że te trudności mogą być związane z wydarzeniami rozwojowymi: podejmowaniem nowych ról, zmianą środowiska. Niewątpliwie badana grupa mężczyzn takie zmiany przeżywa.

U mężczyzn zdecydowanych na życie w samotności zauważa się satysfakcję z preferowanych wartości i akceptację wybranej w oparciu o te wartości drogi życiowej. Nie mają oni także dużych trudności w uporządkowaniu systemu wartości w hierarchię i wybraniu głównych wartości kierujących i mających wpływ na ich życie. Wybór preferowanych wartości i postępowanie zgodnie z nimi jest wynikiem poszukiwań i refleksji. Niezwykle istotnym faktem jest, że ci mężczyźni już podjęli właściwie najważniejszą decyzję dotyczącą ich przyszłości i być może dlatego przeżywają mniejsze trudności w wartościowaniu. Można zatem stwierdzić, że mężczyźni z obu grup wybrali drogi życiowe odpowiadające ich wartościom i dzięki temu są przez nich akceptowane i stają się źródłem życiowej satysfakcji.

*

Z przeprowadzonych badań wynika, że najczęściej, jako wartości nadające sens życiu młodym studentom, wymieniane są wartości związane z przyjemnością i radością życia, życiem pełnym wrażeń. Badani dopiero wchodzą w okres dorosłości, podejmują pierwsze niezależne wybory, są to właściwie

ich pierwsze chwile po zdaniu egzaminu dojrzałości, osiągnięciu pełnoletności, więc wybór takich wartości jest w pełni uzasadniony. W grupie mężczyzn zdecydowanych na bezżeństwo najważniejsze wartości to wartości Święte – Świętości Religijne, czyli Bóg, wiara, zbawienie i życie wieczne, co wskazuje na spójność systemu wartości i wybranej drogi życiowej. W zakresie wartości Moralnych również nie zauważa się różnic istotnych statystycznie.

Na podstawie analizy wyników przeprowadzonych badań można stwierdzić, że:

System wartości odgrywa ważną rolę w podejmowaniu decyzji odnośnie do wyboru stanu cywilnego.

Hierarchia wartości istotnie różnicuje młodzież co do wyboru swojej perspektywy życiowej w małżeństwie lub stanie bezżeństwa.

Mężczyźni planujący bezżeństwo przeżywają mniejszy kryzys w wartościowaniu niż mężczyźni wybierający życie w małżeństwie.

Podsumowując, można stwierdzić, iż zaprezentowane wyniki badań są zgodne z dotychczasowymi doniesieniami na temat wartości preferowanych przez młodych ludzi. Warto także powtórzyć badania na tej samej grupie badanych za parę lat w celu sprawdzenia czy mężczyźni są usatysfakcjonowani z wyborów życiowych, których dokonali w oparciu o preferowane wartości. Można także sprawdzić czy i jak zmienił się ich system wartości zeweryfikowany bogatszym doświadczeniem życiowym.

BIBLIOGRAFIA

- B a r l a k M.: System wartości maturzystów końca XX wieku i ich postawy wobec osóbniepełnosprawnych. Źródło: <http://pl.shvoong.com/humanities/1633062warto%C5%9Bci-maturzyst%C3%B3w-ko%C5%84ca-xx-wieku/#ixzz1OiaGOKdO> (dostęp: 03.2013).
- B i e l a w s k a A., W i ś n i e w s k i J.: Wartości i stosunek do religii i Kościołów wspólnot europejskich Unii Europejskiej oraz jej państw członkowskich. Poznań: Uniwersytet Adama Mickiewicza 2009.
- B r z o z o w s k i P.: Skala Wartości. Polska Adaptacja Value Survey M. Rokeacha. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego 1989.
- B r z o z o w s k i P.: Uniwersalna hierarchia wartości – fakt czy fikcja? „Przegląd Psychologiczny” 48:2005 nr 3 s. 261-276.

- C z e r n i a w s k a M., C z e r n i a w s k i J.: Rola zawodowa a system wartości. „Test” 4:1996 133-141.
- K u n o w s k i S.: Wartości w procesie wychowania. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls 2003.
- K y a l o P.: A Reflection on the African Traditional Values of Marriage and Sexuality. “International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development” 1(2):2012 s. 211-219.
- Ł o b o c k i M.: Pedagogika wobec wartości. W: B. Śliwerski. Kontestacje pedagogiczne. Kraków 1993.
- M i d d l e t o n J. T.: The Role of Values in Marriage Counselling. “The Family Coordinator” 19(4):1970 s. 335-341.
- O l e ś P.: Z badań nad wartościami i wartościowaniem: niektóre kwestie metodologiczne. „Roczniki Psychologiczne” 5:2002 s. 53-75.
- P o p i e l s k i K.: Wartości i ich znaczenie w życiu ludzi. W: K. P o p i e l s k i. Człowiek – wartość – sens. Lublin 1996.
- R o s t o w s k i J.: Zarys psychologii małżeństwa. Psychologiczne uwarunkowania dobrego związku małżeńskiego. Warszawa: PWN 1987.
- R y ś M.: Psychologia małżeństwa w zarysie. Warszawa: CMP 1999.
- S k i n n e r B.: Poza wolnością i godnością. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy 1978.
- W ę g r z y c k i A.: Scheler. Warszawa: Wiedza Powszechna 1975.

SYSTEM WARTOŚCI I KRYZYS
W WARTOŚCIOWANIU MĘŻCZYŹN DECYDUJĄCYCH SIĘ
NA ZAWARCIE ZWIĄZKU MAŁŻEŃSKIEGO LUB KAPŁAŃSTWO

S t r e s z c z e n i e

W badaniu wzięło udział 100 mężczyzn. Grupa zasadnicza składała się z 50-ciu studentów seminarium duchownego, natomiast grupa porównawcza z 50-ciu studentów uniwersytetu. Zostały użyte następujące metody: Skala Wartości Schelerowskich (SWS) w adaptacji P. Brzozowskiego, Kwestionariusz do Badania Kryzysu w Wartościowaniu (KKW) P. Olesia.

Z badań wynika, że wśród mężczyzn zdecydowanych na małżeństwo najczęściej jako wartości najważniejsze wymieniane są te związane z dostatnim życiem, przyjemnością i radością życia. W grupie mężczyzn zdecydowanych na bezżeństwo najważniejsze wartości to wartości Święte – Świętości Religijne, czyli Bóg, wiara, zbawienie i życie wieczne.

Badane grupy nie różnią się istotnie, jeżeli chodzi o wartości Moralne czy świętości Świeckie.

Słowa kluczowe: system wartości, małżeństwo, kapłaństwo.